

Konu: **Kadim Diller ve Yazılar**

Yazı: **58**

Bel, Kybele, Hypatia, Kubilay

Doç. Dr. Haluk BERKMEN

Fransızca **güzel** anlamına gelen **BELLE** sözü dişildir, erili **BEAU** sözüdür. Bu söz Fransızcaya Isabelle ve Jezebelle isimlerinden geçtiğini sanıyorum. Wikipedia Jezebel için şunları söylüyor:

Eski Ahit'e göre M.Ö. 9. yüzyılda yaşamış olan İsrail kralı Ahab'ın karısı, Finike kralı Ethbaal'ın kızı idi. Kocasını Finike tanrısı olan Baal'a tapmasını ikna etmiştir. Birçok Yahudi din adamlarını öldürttüğü için ona "kötü kadın" lakabı takıldı.

Isabel veya Isabelle adının İbraniceden geldiğine ve Elisheva adından dönüştüğüne inanılmaktadır. Oysaki ne Elisheva adının kökeni araştırılmakta, ne de -sheva takısı ile -belle takısı arasındaki ilişki gösterilmektedir. **Elish** adı aslı Sümer olan fakat Babilce yazılı tabletleri bulunmuş olan ve **Enuma Elish** sözleriyle başlayan yaratılış destanını hatırlatıyor. Altta destanın ilk sözleri ve sağında anlamı aktarılıyor.

Enuma **Eliş** la nabuğu şamamı Henüz **yüksekteki** (göğe) ad verilmemişken,

.
. .

Enuma **dingir dingir** la şupuğu manama Henüz tanrılar ismen çağırılmamışken,

Eliş sözünün "yüksekteki" anlamına geldiğini ve **dingir dingir** tekrarının "tanrılar" demek olduğunu anlıyoruz. Dingir sözünün Sümer dilinde Tanrı demek olduğundan söz ettim (Bkz. **47** sayılı **Hitit Dili Hakkında** başlıklı yazı). Bu ilişkiden **Isabelle** sözünün "Yüksekteki Güzel" yani **Tanrıça** demek olduğunu anlıyoruz. Ayrıca, bir Babil belgesi olan Enuma Eliş'te "dingir" sözünün geçmesi, Babilcenin Sümerceden türemiş olduğunun kanıtıdır.

"Bel" kök sözcüğü dişil tanrıça ile yakından ilişkili ise, Anadolu tanrıçası olan **Kybele** adına eğilmekte fayda var. Kibele batı Anadolu'da yaşamış **Frig** halkına ait bir tanrıçadır. Frig dilinde bu tanrıçanın adı **Kubileya** veya **Kubeleyan Ana** şeklinde olup, "Dağın Anası" anlamına geldiği söyleniyor.

Şu halde /Kube/ sözcüğü yüksek olan dağ kavramıyla ilişkili olması gerekir. Akla hemen Arapça kökenli olduğunu bildiğimiz "Kubbe" sözü geliyor. Kubbe bir tapınağın dairesel damı olup ters duran bir kap görüntüsündedir. Acaba /kubbe/ sözü Türkçe bir kök sözcük olan /kap/ sözünden dönüşmüş olabilir mi? Bu görüşü /Kubeleyan/ adı destekliyor. Zira

Türkçe /kubbeleyen/ "**kaplayan, örten, en üstte olan**" anlamlarını içeren Türkçe bir sözdür. Kubbe sözü Arapça sanılsa da kökeninde gene Sümerce bulunmaktadır. Zira M.Ö. 2400'lü yıllarda Sümer ülkesini yönetmiş olan kraliçe **Kubaba** bilinmektedir. Bu isimde "yüksekte duran dışı yönetici" bağlantısını bulmaktayız.

Kub kök sözcüğü ile ilgili bir diğer isim **Kubilay** adıdır. Cengiz hanın torunu olan Kubilay 1215 – 1294 yılları arasında yaşamış ve Çin'de hüküm sürmüştür. Kubilay adı öz Türkçe olup, "kubil" ve "ay" kelimelerinden oluşur. **Kubil** gökyüzü anlamına gelir. Ay ise güzellik ve temizlik demektir. Kubilay "**gökyüzündeki güzellikler**" anlamına gelir. Burada gene "gök kubbe" kavramı ile karşılaşmaktayız.

Anadolu'da Hititlerden önce krallık oluşturmuş **Hurri** toplumunun kraliçesi olan **Hebat** veya **Khepat** adının Sümer kaynaklı olduğu ve Kubaba ile yakından ilişkili olduğu söz ediliyor (Kaynak: <http://en.wikipedia.org/wiki/Hebat>).

M.S. 370 - 415 yılları arasında yaşamış olan İskenderiyeli kadın filozof **Hypatia** adının kaynağı da büyük olasılıkla Sümer kraliçesi Kubaba'dır. Altta kraliçe Kubaba ve sağında Hypatia görülüyor.

Kubaba'nın sol elinde bir ayna ve sağ elinde bir nar var. Hypatianın sol elinde bir kitap ve sağ elinde kalem var. Ayna ile insan kendini görür. Nar ise kırmızı rengi ve şekliyle alevi ve ateşi, dolayısıyla güneşi simgeler. Güneş kadim dönemde ruhsal bir varlık olarak görüldüğünden, Kubaba'nın kabartmasındaki mesaj "**Kendi ruhsallığınla yüzleş**" şeklindedir.

Hypatia'nın mesajı ise farklıdır. O kalem tutan ve matematik ile geometri yardımıyla güneş sistemini anlamaya çalışan bir bilim kadınıydı. Burada sezgi ile öze yönelmek yerine akıl yardımıyla dış dünyayı anlama gayreti belirgin oluyor. Zaman geçtikçe, isimler aynı kalmış olsa da, insanlığın ilgi alanının nasıl da içten dışa doğru yöneldiğini ve ruhsallığın önemini kaybetmiş olduğunu görmekteyiz.

Kimin aklına gelir ki, Sümer kraliçesi Kubaba, Anadolu tanrıçası Kybele, Yunan bilim kadını Hypatia ve Moğol imparatoru Kubilay adları ön-Türk kökenli isimler olsun.